

2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA ŽUPANIJSKOG ZNAČAJA

2.1. DEMOGRAFSKI RAZVOJ

Sadašnja demografska situacija i procesi izrazito loši na županijskom nivou, a katastrofalni na dobrom dijelu područja (po starosti stanovništva smo odmah do Ličko-senjske županije, a daleko iznad prosjeka Države) detaljno su analizirani u poglavlju A.2.1. Izrađene su i tri varijantne projekcije demografskih kretanja (s tim da vjerojatni gubici uslijed migracija nisu razmatrani). Kao optimistička ali ipak moguća (uz odgovarajuće vođenu populacijsku politiku) ocjenjena je varijanta 2. za koju bi trebalo postići opću stopu fertiliteta od cca 70 živorođene djece na 1000 žena u fertilnoj dobi u jednoj godini i za koju je karakteristično:

- ukupni broj stanovnika Županije bi sa procjenjenih 137.500 st. 1996. godine blago rastao do 2001. godine (do cca 139.000 st.) nakon čega bi zbog nepovoljne početne dobne strukture blago opadao do 2021. godine (do cca 134.500 st.), te bi na kraju zbog sada već bitno popravljene dobne strukture polako počeo rasti,
- na područjima s boljom dobnom strukturom broj stanovnika bi do 2011. godine porastao na cca 105% do 110% sadašnjeg, a nakon čega bi se porast malo usporio, zbog u to vrijeme relativno usporenog formiranja fertilnog kontigenta, te 2021. godine dosegao cca 107% do 112% sadašnjeg,
- na područjima sa lošijom dobnom strukturom (čak 15 od 18 općina, odnosno 211 od 323) broj stanovnika bi naglo opadao sve do 2021. godine kada bi se usporio te oko 2036. godine ili kasnije zaustavio na cca 60% do 80% sadašnjeg.

Međutim, ako na osnovu raspoloživih podataka (te Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske i drugim dokumentima zacrtanih smjerova migracijske politike) pretpostavimo vjerojatne utjecaje migracija, može se zaključiti:

- obzirom na podjednake emigracije i imigracije, kretanje ukupnog broja stanovnika Županije bi otprilike odgovaralo gore opisanom,
- na područjima s boljom dobnom strukturom koja su većinom imigracijska (gradska te jače i slabije urbanizirana) zbog izrazito veće imigracije od emigracije, broj stanovnika će rasti brže nego prirodno, te 2021. godine doseći cca 115% do 160% sadašnjeg,
- na područjima s lošijom dobnom strukturom koja su većinom izrazito emigracijska (slabije urbanizirana i ruralna), broj stanovnika će opadati znatno brže nego prirodno, te do 2021. godine pasti na cca 30% do 90% sadašnjeg (ovisno o uspješnosti migracijske politike), tako da će mnoga manja naselja ostati praktički prazna ili čista staračka.

Kako bi se opisana (optimistička) demografska kretanja i ostvarila, Država će morati hitno operacionalizirati mjere za demografske promjene definirane Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske, a podržane zakonima i nacionalnim programima (i osmisliti dodatne).

Gledajući po naseljima može se gotovo sa sigurnošću ustvrditi da će najmanje 40-tak naselja koja su 1991. godine imala manje od 100 stanovnika 2021. godine ostati praktično prazna, a 70-tak naselja koja su imala 101-200 stanovnika 2021. godine će ostati gotovo prazna ili čisto staračka, te da ne postoji način da se isto spriječi.

Za ostalih 20-tak naselja koja su 1991. godine imala manje od 100 stanovnika i 30-tak naselja koja su imala 101-200 stanovnika 2021., kao i za veći dio naselja sa više od 200 stanovnika još uvijek (uz odgovarajuće mjere) postoje realne šanse za njihov demografski oporavak i revitalizaciju. Pri tome treba naglasiti da pokušaj spašavanja izumirućih i staračkih naselja po svaku cijenu može dovesti upravo do suprotnog efekta, odnosno propadanja i onih naselja koja su imala realne šanse da opstanu, te na taj način osiguraju koliko-toliko zadovoljavajući raspored stanovništva, održanje i iskorištavanje postojećih prirodnih i drugih resursa.

Obzirom da nijedan grad u Županiji do sada nije dostigao fazu (nepoželjne) ekspanzije, te da im u stvari "manjka" stanovništva za stvarno preuzimanje Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske određene uloge, a da za sada pretjerano ne "isisavaju" okolna područja, ne treba spriječavati njihov daljnji rast (na procjenjenih cca 130% do 160% sadašnjeg stanovništva 2021. godine).

Shodno svemu naprijed navedenom, Županija (i gradovi i općine) mora dokumentima prostornog uređenja (prvenstveno ovim Planom) i drugim mjerama osigurati potrebne prostorne uvijete, te preuzeti na sebe dio odgovornosti za definiranje i provođenje usmjeravane i kontrolirane preraspodjele stanovništva (i što bezbolnijeg rješavanja problema izumirućih i staračkih naselja), a u svrhu postizanja optimalnog rasporeda u funkciji maksimalnog mogućeg gospodarskog i svekolikog razvitka. Također, obzirom na već sada kritično niske gustoće naseljenosti pojedinih dijelova Županije, očigledna postaje i potreba za hitnim osmišljavanjem koncepcije razvitka područja sa manjim brojem stanovnika za što postoje relativno dobra iskustva nekih zemalja, ali što zahtjeva znatna sredstva i vrijeme, te angažman Države.

Pri tome posebnu pažnju treba posvetiti prostorima u poglavlju A.5. prepoznatim kao područja sa vrlo velikim i velikim ograničenjima u razvoju u cjelini, te dodatno pojedinim problemskim područjima:

- ratom zahvaćenim područjima,
- ruralnom prostoru i selu,
- područjima malih gustoća naseljenosti i negativnih demografskih gustoća,...

2.2. ODABIR PROSTORNE I GOSPODARSKE STRUKTURE

1998. godine je Ekonomski fakultet u Rijeci za potrebe Bjelovarsko-bilogorske županije izradio Studiju o dugoročnom razvitku gospodarstva.

Retrospektivnom analizom Studija je utvrdila slijedeće bitne odrednice:

- Bjelovarsko-bilogorska županija zabilježila je dugoročne negativne razvojne tendencije. Županija je kontinuirano relativno zaostajala za razvojnim rezultatima u Hrvatskoj. Vrijednost proizvodnje u 1997. godini bila je 45,9% ostvarene u 1980. godini, odnosno samo 31,2% ostvarene u najpovoljnijoj 1987. godini.
- Gospodarstvo Županije ima vrlo rigidnu strukturu. Dinamika njenih promjena bila je zadovoljavajuća u razdoblju 1980 – 1988. godine, a zatim slijedi usporavanje, a potom i zaokret u smjeru negativnih promjena, pa je udio industrije posljednjih godina manji nego li u 1980. godini. To ukazuje na loš odabir pravaca investiranja, ali i na neprilagodljivost tržišnim promjenama. Udio uslužnih proizvodnih djelatnosti u bruto domaćem proizvodu je vrlo nizak (oko 30%), a nerazvijenost čitavog niza modernih uslužnih djelatnosti može biti značajna kočnica budućem razvitku.
- Županija bilježi dugoročno smanjenje broja stanovnika i nakon procesa demografske tranzicije. U razdoblju od 1981.-1997. godine stanovništvo se smanjivalo po prosječnoj godišnjoj stopi od 0,4% što je nepovoljnije od prosječnog kretanja u Hrvatskoj (-0,2%). Ona ima vrlo visoku stopu nezaposlenosti i nepovoljnu obrazovnu strukturu stanovništva s motrišta mogućnosti razvoja gospodarske strukture u kojoj bi se prešlo s klasičnih tehnologija na one koje zahtijevaju više razine znanja i istraživanja.

Županija nema ustrojenih visokoškolskih niti znanstveno-istraživačkih institucija (od 1999. godine kreće rad Ekonomskog fakulteta Rijeka – područno odjeljenje Bjelovar). Iz svega navedenog slijedi da su ključna razvojna ograničenja u sferi ljudskog faktora.

U dugoročnom razdoblju do 2015. godine kao osnovni cilj Županije može se definirati podizanje razine blagostanja stanovništva. Ostvarenje ovog cilja prvenstveno podrazumijeva povećanje proizvodnje, odnosno postizanje kontinuiranog rasta bruto domaćeg proizvoda po stanovniku, a time i porast zaposlenosti. Da bi se realizirao ovaj osnovni cilj, potrebno je inzistirati na realizaciji slijedećih zacrtanih ciljeva.

2.2.1. Gospodarstvo

2.2.1.1. Korištenje postojećih kapaciteta i povećanje GDP-a

U početnom razdoblju ne može se očekivati izgradnja velikih novih kapaciteta. Težište će biti na obnovi, na dovršenju tranzicijskih procesa, te na boljem korištenju raspoloživih resursa. Gospodarstvo Županije treba usmjeriti na viši stupanj korištenja već postojećih kapaciteta i na rast poljoprivredne proizvodnje za što postoje komparativne prednosti. Realno je za očekivati da će se do 2005. godine bruto domaći proizvod povećati po prosječnoj godišnjoj stopi od 5,5%, a prosječna godišnja stopa porasta bruto domaćeg proizvoda do 2015. godine trebala bi biti 5,05%. Predviđenim iznadprosječnim stopama industrijskog rasta omogućit će se da vrijednost GDP-a (bruto domaćeg proizvoda) i zaposlenosti industrije 2015. godine bude približno na razini 1987. godine, kada su ove veličine bile maksimalne u promatranom razdoblju. Ekonomski rast i razvoj u početnom razdoblju, ovisit će o povećanju korištenja već izgrađenih kapaciteta, što će dati početni impuls investicijskoj aktivnosti (viša vrijednost fiksnih fondova, viša dinamika investiranja). Kapaciteti podignuti u razdoblju intenzivne investicijske aktivnosti fizički postoje, ali su neiskorišteni ili imaju nizak stupanj iskorištenosti.

2.2.1.2. Zaustavljanje depopulacijskih procesa

Završetkom domovinskog rata ostvareni su uvjeti za smirivanje mehaničkog kretanja stanovništva, pa uz kontinuirani porast proizvodnje, primat razvojnih ciljeva Županije ravnopravno pripada zaustavljanju depopulacijskih procesa. Porastom proizvodnje i poboljšanjem životnih uvjeta stvarat će se osnovne pretpostavke za zadržavanje domicilnog stanovništva. Rast bruto domaćeg proizvoda s jedne strane, te stagnacija stanovništva u razdoblju od 2000. do 2020. godine s druge strane, rezultirat će značajnim porastom bruto domaćeg proizvoda po stanovniku, a time i porastom standarda stanovništva.

2.2.1.3. Smanjenje nezaposlenosti

Smanjenje nezaposlenosti, odnosno porast zaposlenosti razvojni je cilj Županije čije je ostvarenje pretpostavka i uvjet zaustavljanja depopulacije, te porasta blagostanja stanovništva. Njega će biti moguće ostvariti uz velike napore, tim prije što su mogućnosti novog zapošljavanja kroz procese samozapošljavanja, poglavito u obrtu i slobodnim profesijama, u Županiji velikim dijelom iscrpljene. Stoga će porast zaposlenosti biti vezan djelimice uz povećanje stupnja korištenja postojećih kapaciteta, a djelimice uz ostvarenje cilja koji definiramo kao proces prestrukturiranja gospodarstva. Pod njim se prvenstveno podrazumijeva razvoj i povećanje strukturnog udjela industrije, te pratećih djelatnosti. Ovaj proces bi trebao započeti iza 2005. godine, kada bi se već trebali osjećati ekonomski efekti iskorištenja postojećih kapaciteta većim raspoloživim izvorima sredstava, odnosno mogućnošću veće dinamike investiranja.

2.2.1.4. Tehničko-tehnološka modernizacija gospodarstva

Tehničko – tehnološka modernizacija gospodarstva je cilj gospodarskog razvitka Županije čijim ostvarenjem će se omogućiti rast proizvodnosti rada, uvođenje novih proizvodnih programa i povećanje efikasnosti uloženi sredstava. Investicijska ulaganja potrebna su kako zbog nužnosti

rekonstrukcije postojećih kapaciteta u industriji i prometu, tako i poradi izgradnje novih kapaciteta (proizvodnih programa) i poradi stvaranja pretpostavki za prijelaz na intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju.

Za očekivati je da domaća štednja neće biti dostatna za nužna ulaganja u Županiji. Stoga se u cilju osiguranja investicijskih sredstava treba usmjeriti ka inozemnim investitorima i korporacijama koji bi mogli pronaći interes za ulaganja, ponude li im se dobri proizvodni programi koji mogu biti profitabilni i na međunarodnom tržištu. To je ujedno jedan od načina za brže uključivanje Županije u međunarodnu razmjenu. Razvoj gospodarstva Županije pretpostavlja dovođenje moderno obrazovanog menažerskog kadra, te stručnjaka različitih profila u tehnici i tehnologiji koji će moći inovirati proizvodne programe, te biti osposobljeni za postupno uvođenje i primjenu nove tehnike i tehnologije. Gospodarski će subjekti istodobno stvarati uvjete za doškoloavanje, stručno usavršavanje i specijalizaciju matičnog kadra (primjer Sirele). Jedan od ključnih zadataka Županije, a gdje ona po Ustavu ima značajne ovlasti, jest ustrojavanje mreže obrazovnih institucija i njihov kadrovski razvoj.

2.2.1.5. Uravnotežen unutarregionalni razvoj

Najzad, u skupini ključnih razvojnih ciljeva jest i postizanje uravnoteženog unutarregionalnog razvoja. Iako je u Županiji i do sada bilo opredjeljenje za policentrični tip razvoja, još uvijek nisu polučeni zadovoljavajući rezultati, a što je uočljivo iz kartograma "VAŽNIJA SREDIŠTA RADA" i pratećeg teksta dionice 2.2.5. Funkcija rada i stanovanja. Ciljanim razmještajem i stimulativnom politikom Županije potrebno je intenzivirati razvoj naselja sa 51 do 200 zaposlenih u naselja sa 101 do 500 zaposlenih, a koja bi, uz već postojeća naselja, trebala biti jedan od nositelja policentričnog razvoja Županije. No, u prvom dijelu planskog razdoblja (5 do 10 godina) jače će se poticati razvoj gradskih centara, zbog iskoristljivosti postojećih industrijskih kapaciteta koji su locirani u industrijskim zonama gradova. Tek kada gospodarska (industrijska) proizvodnja dobije ustaljeni impuls na postojećim lokacijama (veću dinamiku investiranja: veću vrijednost fiksnih fondova i veće raspoložive izvore sredstava) i kad se počnu osjećati ekonomski efekti pokrenute proizvodnje, moći će se krenuti u realizaciju policentričnog razvoja županijskog prostora (alokacijom ili izgradnjom novih proizvodnih pogona "velike" industrije). Spomenuto se odnosi na "veliku" privredu, dok će mali i srednji poduzetnici ("mala privreda") svoje proizvodne pogone, ovisno o karakteristikama tehnološkog procesa (čista ili nečista proizvodnja), locirati ili unutar strukture samih naselja (mješovita naselja – zone stanovanja i rada), ili u za to posebno predviđenim proizvodnim zonama.

Izgradnjom gospodarske, komunalne i socijalne (društvene) infrastrukture, moguće je ostvariti veću disperziju proizvodnih kapaciteta, rast zaposlenosti u manjim gradovima i općinama, te porast broja stanovnika. Tako će biti moguće postići racionalnu organizaciju prostora, bolje korištenje raspoloživih resursa i dinamičniji rast i razvoj Županije. Gospodarski razvoj Županije treba se odvijati sukladno principu generacijskog korištenja i zaštite prirodnih resursa, te očuvanja zdravog čovjekovog okoliša. Sukob između potreba ekonomskog rasta i ekoloških ciljeva će se ublažiti izradom prostornih i urbanističkih planova koji će osim utvrđivanja racionalne namjene prostora, predviđati preventivne mjere za smanjenje svih vrsta zagađenja zraka, tla, voda i šuma. Racionalno korištenje i zaštitu prostora, te realizaciju prostorno-planske dokumentacije u praksi treba konstantno nadzirati i pratiti putem određenih stručnih službi (uspostava monitoringa), a eventualne promjene i relevantne čimbenike registrirati i dograđivati sistem informacija o promatranom prostoru (uspostava geografskog informativnog sistema – GIS).

Premda Bjelovarsko-bilogorska županija ima izrazite karakteristike poljoprivredne županije, njen se razvoj, bez obzira na komparativne prednosti u poljoprivredi, ne može zasnivati pretežito na toj djelatnosti. Stoga će uz poticanje poljoprivredne proizvodnje, Županija morati inicirati i dalje razvoj postojeće industrijske proizvodnje koja omogućuje bržu eliminaciju nezaposlenosti, odnosno razvitak i transformaciju socio-ekonomske strukture, i to primarno u onim granama u kojima postoji tradicija proizvodnje, a koje su prvenstveno oslonjene na prirodne resurse (prehrambena, drvoprerađivačka i građevinska industrija), zatim koje tradicionalno već egzistiraju na ovim prostorima (tekstilna, i metaloprerađivačka industrija), te dovođenjem visokokvalitetne čiste industrije: elektronske industrije,

informatičke industrije i dr. Pri tom je potrebno dovršiti proces privatizacije u industrijskom sektoru i izvršiti restrukturiranje i modernizaciju onih industrijskih grana čiji proizvodni program danas ne pronalazi tržište.

2.2.2. Razvojni ciljevi u poljoprivredi

Kako Bjelovarsko-bilogorska županija ima izrazito ratarsko-stočarske karakteristike, to će posebnu pažnju trebati posvetiti unapređenju poljoprivrede.

Razvojni ciljevi u poljoprivredi su limitirani postojećim ograničenjima:

- veličinom zemljišnih kapaciteta (usitnjenosti posjeda)
- niskim stupnjem obrazovanosti i stručnosti poljoprivrednih proizvođača
- tehničko-tehnološkom razinom proizvodnje (zastarjela i nedostatna tehnologija)
- korištenjem poljoprivrednog zemljišta na "održiv" način
- dugoročno nepovoljnom poljoprivrednom politikom.

Da bi se sa sadašnje ekstenzivne poljodjelske proizvodnje prešlo na intenzivnu, tržišno konkurentnu poljodjelsku proizvodnju, potrebno je inzistirati na realizaciji slijedećih ciljeva:

2.2.2.1. Okrupnjavanje posjeda

Sadašnji usitnjen i rascjepkan posjed (51,9 gospodarstava ima veličinu posjeda oko 3,0 ha) treba okrupniti i dovesti do minimalne veličine od 10 ha (u modelu 20 krava u intenzivnom uzgoju) i više, za ona seoska gospodarstva koja će se baviti intenzivnom poljodjelskom djelatnošću. Pri tom treba konačno definirati što je to poljodjelsko (seosko) obiteljsko gospodarstvo i kako će realizacija obiteljskog gospodarstva sa okrupnjenim posjedom (gospodarstva intenzivne poljodjelske proizvodnje) imati odraza na tradicionalnu (ušorenu) strukturu sela. Nadalje, kako će veći posjedi od 20, 30, 50 i više hektara, objedinjeni u jednu ili dvije parcele (katastarske čestice) korespondirati na relaciji posjed – mjesto stanovanja, ili će trebati razmišljati o realizaciji manjih ili većih farmi, ovisno o veličini posjeda objedinjenih u jednu parcelu, sa mjestom prebivališta na samoj farmi, a što će se odraziti na novoj organizaciji naselja. Samo na posjedu veće površine moguće je primjereno koristiti suvremenu mehanizaciju, te razvijati intenzivan tip poljodjelske proizvodnje. Nadalje, trebat će analizirati posljedice okrupnjavanja proizvodnih kapaciteta i njihov utjecaj na socijalnu i demografsku strukturu sela, te dobivene spoznaje ugraditi u prostorno- plansku dokumentaciju nižeg reda.

2.2.2.2. Podizanje stupnja obrazovanosti i stručnosti poljoprivrednih proizvođača

Da bi se efikasno prešlo s ekstenzivnog na intenzivni način proizvodnje u poljoprivredi, potrebno je nužno podići stupanj obrazovanosti poljoprivrednih proizvođača, koji je sada osjetno niži od državnog prosjeka. Dobro obrazovani poljoprivrednik bit će nosioc primjene suvremene tehnologije i mehanizacije u proizvodnji, a time i nosioc intenzivnog razvoja poljoprivredne proizvodnje. U tu svrhu Županija bi trebala formirati razvojnu infrastrukturu u poljoprivredi: istraživačke centre (proizvodne inkubatore) i stručne institucije koje bi omogućile praćenje svjetskih postignuća u poljoprivrednoj znanosti i struci, primjenu novih tehnologija, te prijenos novih znanja i proizvodnih postupaka na poljoprivredne proizvođače.

2.2.2.3. Podizanje tehničko-tehnološke razine proizvodnje

Osnovni dugoročni razvojni cilj Županije je povećanje poljoprivredne proizvodnje kao osnovice razvoja prehrambene industrije, te radi njenog plasmana na hrvatskom i inozemnom tržištu. Pretpostavka ostvarenja toga cilja je podizanje tehničko-tehnološke razine proizvodnje, odnosno

prijelaz na intenzivnu poljoprivredu. Porast poljoprivredne proizvodnje ovisit će o uspješnosti razvoja onih poljodjelskih grana u kojima Županija ima komparativne i stečene prednosti zahvaljujući tradiciji u proizvodnji.

S obzirom na to, kao osnovni pravac definira se stočarstvo. Kakvoća pašnjaka i livada u Županiji, te proizvodnja krmnog bilja, izrazito pogoduju razvoju mliječnog i mesnog govedarstva. U Županiji se već sada u kapacitetima mliječne industrije prerađuje više od 60% ukupnih količina mlijeka u Hrvatskoj. Osim u mliječnom govedarstvu, najizglednije je povećanje proizvodnje u mesnom govedarstvu s izvoznom orijentacijom i prepoznatljivim proizvodom (proizvodnja baby beefa).

Županija ima dugu tradiciju u svinjogojstvu. Iako je proizvodnja nakon 1991. godine pala, povezivanjem obiteljskih gospodarstava s velikim trgovačkim i proizvodno-prerađivačkim lancima moguće je značajno povećati proizvodnju prasadi i tovljenih svinja.

Dobre perspektive ima razvoj ovčarstva koje je nakon 1991. godine zabilježilo značajan porast proizvodnje: stočni fond u ovčarstvu je 1995. godine povećan za 66% u odnosu na 1991. godinu. Osobito je značajno usmjerenje na mliječno ovčarstvo radi proizvodnje sira.

U ratarskoj proizvodnji glavni su razvojni pravci proizvodnja krmnog bilja kao značajna podloga razvoju stočarstva, proizvodnja žitarica i krumpira za tržište i industrijsku preradu.

Klimatski i pedološki uvjeti u Županiji dobra su pretpostavka za razvoj voćarstva i povrćarstva, a na koje bi se trebala osloniti prehrambena industrija u proizvodnji pasteriziranog voća i povrća. Prema procjenama stručnjaka Zavoda za marketing u poljoprivredi Agronomskog fakulteta u Zagrebu, na hrvatskom tržištu godišnje nedostaje 30.000 tona različitih vrsta kontinentalnog voća, te oko 50.000 tona različitih vrsta povrća, a samo na Županijskom tržištu do 1.300 tona voća i 3.600 tona povrća, pa je već s nalova samodostatnosti (potreba lokalnog tržišta) potrebno intenzivirati uzgoj deficitarnih poljodjelskih grana: voćarstva i povrtlarstva.

Bjelovarsko-bilogorska županija ima tradiciju i relativno dobre prirodne mogućnosti za razvoj vinogradarstva i proizvodnju vina koja imaju tržište u samoj Županiji i šire, a najbolji lokaliteti su šire područje grada Daruvara (obronci Papuka) i grada Čazme (obronci Moslavačke gore).

Za plasman poljoprivrednih proizvoda na tržištu trebat će se poraditi na izgradnji smještajnih kapaciteta – hladnjače u koju bi pristizalo svježije voće i povrće, te se pripremalo za tržište uslugama sortiranja, pranja, kalibriranja, pakiranja i skladištenja. Razvoju tržišta poljoprivrednih proizvoda umnogome bi pomoglo organiziranje burze i aukcija, a također i daljnji razvoj sajma poljoprivrednih proizvoda. Tradicionalne stočne sajmove bi trebalo zamijeniti suvremenom prodajom na stočnim aukcijama (dražbama). U sklopu stočnog sajma u Gudovcu, koji je prerastao okvire Županije i države, mogla bi se razmjerno jednostavno ustrojiti jedna takva aukcija, kao i promotivne akcije poljoprivrednih proizvoda, a sve u cilju promoviranja i plasmana istih.

2.2.2.4. Korištenje poljoprivrednog zemljišta na "održiv" način

Intenzivna poljoprivredna proizvodnja podrazumjeva velike prinose po hektaru zasijanih površina koje je moguće postići primjenom određenog tretiranja tla. Pri tom ne samo da se zagađuje tlo, nego se ugrožavaju prirodni potencijali zemlje. Za Bjelovarsko-bilogorsku županiju se može konstatirati da je prostor veoma dobro sačuvanog okoliša, pa osnovni cilj kojim se predviđa intenziviranje poljodjelske proizvodnje treba sprovoditi na način koji štiti prirodne potencijale zemlje.

Da bi se dugoročno mogli realizirati zacrtani ciljevi potrebno je poljoprivrednom politikom zemlje riješiti:

- problem financiranja poljoprivredne proizvodnje razvoja poljoprivrede, jer se ona ne može samofinancirati zbog dugog proizvodnog ciklusa,

- problem cijena inputa, te problem zaštitnih cijena poljoprivrednih proizvoda,
- kontrolu ograničenja uvoza poljoprivrednih proizvoda, kako bi se što više poticala vlastita proizvodnja hrane,
- poticanje izvoza poljoprivrednih proizvoda primjenom premiranja ili izvoznih subvencija,
- problem kvalitetnog definiranja obiteljskih gospodarstava, poticanja obiteljskog poduzetništva na selu i u poljoprivredi, te zaustavljanja starenja domaćinstva koje bi moglo dugoročno dovesti u pitanje opredjeljenje za poljoprivredu kao strateškog nacionalnog pravca razvitka.

Ostvarenjem navedenih razvojnih ciljeva i razvojnih pravaca postiglo bi se efikasno korištenje poljoprivrednih resursa Županije i svojevršno prestrukturiranje kojim bi se povećao udio onih proizvodnji koje imaju mogućnost tržišnog plasmana. Time bi se povećala i zaposlenost i prihodi stanovništva, te omogućio porast ukupnog blagostanja u Županiji.

2.2.3. Dugoročni cilj prostorno-gospodarskog razvoja

Osnovna koncepcija i strategija gospodarskog razvitka Županije temelji se na razvoju tržišnog gospodarstva prilagođenog međunarodnoj podjeli rada i normama gospodarskog ponašanja i načelima novog društvenog poretka privatnog vlasništva i kapitala.

Dugoročni cilj prostorno-gospodarskog razvoja je optimalno korištenje prostora, odnosno prirodnih resursa u svrhu gospodarskog razvitka Županije, a da pri tom ne bude narušena prirodna ravnoteža i ugrožen okoliš (u granicama održivog razvoja). Pri tom treba uzeti u obzir njene funkcije i interakcijski odnos u užem i širem prostoru Države. Dugoročni razvoj Bjelovarsko-bilogorske županije bit će temeljen na razvoju osnovnih područja koja imaju prirodne i realne mogućnosti za uspješan razvoj i to u:

- primarnom sektoru: poljoprivreda, šumarstvo, lovna privreda i slatkovodno ribarstvo
- sekundarnom sektoru: prehrambena, drvoprerađivačka, građevinska, tekstilna, metalna, elektronska, informatička i dr. čista industrija,
- u tercijarnom sektoru: promet i veze, trgovina, ugostiteljstvo, turizam i usluge, obrtništvo i poduzetništvo i dr.
- u kvartalnom sektoru: upravne i administrativne djelatnosti, bankarstvo, razvojna i znanstveno-istraživačka djelatnost i tehničko.konzultantske usluge

Analizirajući postojeće stanje u industriji dolazi se do zaključka da su formirane industrijske zone u okviru gradskih područja dostatne za interpolaciju novih proizvodnih sadržaja, te da samo u iznim slučajevima treba veoma pažljivo dimenzionirati proširenje postojećih ili formiranje novih zona opremajući ih adekvatno potrebnom infrastrukturu, imajući u vidu razvojne potrebe dotičnog područja i provodeći pri tom sve potrebne predradnje na očuvanju okoliša. U cilju disperzije proizvodnih pogona treba inzistirati na dislokaciji pojedinih proizvodnih programa iz urbanih centara (sadašnjih gradova) u manja razvojna središta, formirajući kooperantski odnos manjih (sekundarnih) proizvodnih subjekata u odnosu na matičnu (primarnu) industriju. Na taj se način potiče balansiranje velike i male privrede. Nadalje, potrebno je poticati razvitak malog i srednjeg poduzetništva, kako u sferi industrije, tako i u sferi poljodjelske djelatnosti (obiteljska gospodarstva). Stoga će u prostornim planovima trebati odrediti veličinu i tip proizvodne jedinice koja se može locirati u sklopu mješovite namjene, te one koje se mogu locirati samo u posebnoj radnoj (industrijskoj) zoni. Prioritet trebaju imati oni zahvati kojima će se sanirati postojeće stanje, unaprijediti okoliš, te doprinjeti revitalizaciji gospodarske dinamike, smanjenju nezaposlenosti, poticati razvitak naročito one industrije s multiplikativnim faktorom razvoja, poticati zahvati na uređenju i komunalnom opremanju zemljišta, kao i na prilagođavanju gospodarske strukture gradova prostornim uvjetima (saniranje grešaka i zabluda prošlosti) izmještanjem neprikladnih pogona (silosa žita, nečistih industrija i dr.) iz užih urbanih jezgri i revitalizacijom tih prostora u prostore humane egzistencije.

Pri tom treba sagledati činjenicu, da Bjelovarsko-bilogorska županija zauzima istočni dio prostora Županija središnje Hrvatske i da je uz Požeško-slavonsku županiju ostala odsječena od

glavnih prometnih pravaca: sjevernog podravskog pravca (Varaždin – Koprivnica – Virovitica – Osijek), južnog posavskog pravca (autoceste - Zagreb - Lipovac) i zapadnog pravca (autoceste Goričan – Zagreb – Rijeka). Postojeća mreža državnih i županijskih cesta, a još manje željeznica, ne mogu zadovoljiti gospodarsku povezanost Županije ni sa metropolitanskim područjem Zagreba koje je relativno blizu, a opet veoma daleko, ni sa ostalim bližim i daljim regionalnim prostorom, pa se treba inzistirati na realizaciji brze ceste Zagreb - Vrbovec – Bjelovar – Virovitica koja je zacrtana Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske i trebala bi se realizirati od Zagreba do Bjelovara do 2005. godine, a u konačnosti do Virovitice 2015. godine, uz nadu da to neće ostati kao i dosad samo zacrtana i neostvarena trasa jedne ceste od vitalnog gospodarskog značenja za ovu Županiju. Isto se odnosi na prugu Bjelovar - Zagreb s korekcijom trase od Sv. Ivana Žabna do Gradeca čime bi se brzina komunikacije sa Zagrebom svela ispod jednog sata, pa tako Bjelovar svrstao u satelitske gradove metropole. Želimo li ovu Županiju, koja je nadomak Zagrebu i koja ima veoma veliki potencijal razvojnih mogućnosti kako u poljoprivredi, tako i u industriji, izvući iz veoma teške gospodarske recesije, potrebno ju je prometno osjetno bolje povezati s okolnim regijama i širim europskim prostorom, kako bi mogla transparentno odgovoriti zahtjevima tržišta brzom komunikacijom roba, usluga, znanja i ljudskog potencijala.

2.2.4. Šumarstvo

Osnovni je cilj očuvanje, zaštita i unapređenje šumskog fonda oslanjajući se pri tom na principe biologije, ekologije i šumarske znanosti, a gospodarskim mjerama osigurati takav pristup koji će omogućiti kontinuirano povećanje akumuliranja drvene mase i u najmanjoj mogućoj mjeri modificirati krajobraz.

Šumama i šumskim zemljištem gospodariti po načelu o trajnosti gospodarenja, tako da se u šumama održava biološka raznolikost, sposobnost obnavljanja, vitalnost i potencijal u svrhu što kvalitetnijeg ispunjavanja gospodarske, ekološke i socijalne funkcije šuma, odnosno općekorisnih funkcija šuma na lokalnoj i globalnoj razini.

Dugoročna koncepcija razvoja šumarstva kao djelatnosti, a ujedno i industrije prerade drveta s obzirom na njihovu međusobnu povezanost, treba se temeljiti na optimalnom odnosu između potreba za preradom drveta i općekorisnih funkcija šuma.

Sukladno potrebama, pažnju posvetiti zaštiti šuma od bolesti, štetočina, požara i drugih elementarnih nepogoda, uz stalnu preventivu.

Kontinuirano pratiti stanje šuma te ih kartirati.

Treba najprije obnavljati one šumske sastojine koje su zahvaćene propadanjem šuma, a uz to pošumljavati i nove površine.

Na šumskim terenima sa nagnutošću terena većom od 30%, kao i u zonama označenim naročito pojačanom i pojačanom erozijom, potrebno je odrediti način gospodarenja tako da prioritarna bude protuerozijska funkcija šume.

Marginalne i zapuštene poljoprivredne površine, neadekvatne za daljnju poljoprivrednu proizvodnju, a obrasle u šikare bez nadzora, stručnim šumarskim zahvatima poželjno je prevoditi u kvalitetnije, više uzgojne oblike.

Močvarne terene i prevlažne aluvijalne livade te predjele uz vodotoke, nepovoljne za poljoprivrednu proizvodnju, po mogućnosti pošumiti adekvatnim vrstama drveća.

Korisno bi bilo dio šuma uz naselja i turističke objekte urediti za rekreacijsku namjenu za koju potrebe iskazuje suvremeni način života.

Pejzažno-oblikovno istaknuti postojeće grupe vrba i topola koje nemaju neku veću šumsko-gospodarsku vrijednost, ali doprinose slikovitosti krajobraza i bio-ekološkoj stabilnosti širih područja uz vodotoke.

Spriječiti svako neodgovorno ispuštanje štetnih tvari u okoliš, jer njihovo djelomično ili povremeno sprečavanje daje apsolutno nezadovoljavajuće rezultate u obnovi stabilnosti naših najvrednijih sastojina hrasta lužnjaka, kao i cijele naše biosfere.

Spriječiti stvaranje divljih deponija smeća na površinama pod šumama i u njihovoj neposrednoj blizini, a postojeće divlje deponije adekvatno sanirati.

Po mogućnosti ograničiti upotrebu svih pesticida u blizini šumskih predjela, jer oni uništavaju najosjetljivije dijelove životnih zajednica i onečišćuju pitku vodu.

Poticati razvoj urbanog šumarstva radi ozelenjavanja naselja i turističkih područja.

2.2.5. Vodni resursi

Kao osnova za daljnje planiranje i projektiranje na području Županije na koje se odnosi biti će "Vodoprivredna osnova sliva rijeka Česme i Glogovnice". "Vodoprivredna osnova sliva rijeka Ilove i Pakre" je u izradi.

Cilj je takva zaštita površinskih voda, koja će biti usaglašena sa važećom kategorizacijom površinskih voda koja je momentalno u izradi, a koja će omogućiti dovoljnu količinu kvalitetne vode, kako za vodoopskrbu, tako i za ostale namjene.

Sve vodotehničke i meliorativne zahvate u slivovima Česme i Ilove, te njihovih pritoka, obavljati tako da se i dalje ne remete vodni odnosi na područjima na kojima nisu, s ciljem očuvanja prirodnosti ekosustava i jednog od najvrednijih prirodnih resursa Županije - nizinskih šuma hrasta lužnjaka.

Sanirati propadanje privrednih ribnjaka, te one koji se ne koriste u gospodarske svrhe iskoristiti u sportsko-rekreativne i izletničko-turističke svrhe.

Zaštiti vodne resurse od mnogobrojnih mogućih načina zagađenja (nepročišćene otpadne vode, pesticida s okolnog poljoprivrednog zemljišta, odbacivanja smeća direktno u vode, divljih deponija smeća u neposrednoj blizini vodotoka...).

Spriječiti progresiju procesa erozije i razvoja bujičnih tokova.

Regulirati vodotoke ili njihove dionice koji do sada nisu regulirani, a regulacija je potrebna. Na davno reguliranim vodotocima izvršiti dogradnju ili rekonstrukciju dotrajalih građevina.

Zahvate u vodotocima planirati uz usaglašavanje sa ekološkom i šumarskom strukom.

2.2.6. Turizam

Izraditi strateški marketinški plan razvitka turizma Bjelovarsko-bilogorske županije s prepoznatljivim identitetom, pri čemu osobitu pozornost treba usmjeriti regionalnim osobitostima i prostornim vrijednostima.

Razvijati lovni turizam kao prioritetan zbog adekvatnih mogućnosti i atraktivnosti prirodnog prostora uz proširenje i poboljšanje kvalitete postojećeg matičnog fonda divljači, modernizaciju objekata i prosperitetne razvojne strategije.

Potencirati daljnji kvalitetniji razvoj zdravstveno lječilišnog turizma u već postojećim toplicama (Daruvar) povećanjem smještajnih kapaciteta, proširenjem kompleksa bazena i ostalim potrebnim sadržajima za provođenje programiranih aktivnih odmora (sportsko-rekreacijska turistička ponuda), te na taj način iskoristiti i neiskorištene postojeće izvore ljekovite vode i blata na području Županije, koji su temeljna predispozicija daljnjeg razvoja ovog značajnog vida turističke ponude.

Postojeće vodne resurse kojima Županija obiluje, a nisu u svrsi privrednog gospodarenja ili su zapuštena, iskoristiti za lovnu, sportsko-ribolovnu, ekološko-edukativnu i izletničku turističku ponudu, uz neizostavnu brigu o zaštiti voda od zagađenja, te uz uređenje i ulaganja u već postojeće kapacitete.

Revitalizirati ruralni prostor s mogućnošću uključivanja prirodne i kulturne baštine, postojećih gospodarskih aktivnosti i infrastrukture u turističke svrhe.

Seoski turizam (gastronomsko-ekološka ponuda) poticati kao prateću funkciju (servis) lovnog ili drugog vida turizma, jer je problematično njegovo samostalno egzistiranje zbog nepostojanja tradicije korištenja tog vida turističke ponude u našim krajevima.

Potencirati razvoj ostalih vidova turizma baziranih na specifičnostima županijskih prostora koji moraju biti svrsishodni kao neizostavni popratni sadržaj uz navedene značajne vidove turističke ponude: izletnički turizam (vinske ceste, kulturni spomenici i manifestacije, eko-gastronomska izletišta, pejzažne osobitosti), planinarski turizam, sportsko-rekreacijski, poslovni i tranzitni turizam.

Prvenstveno revitalizirati zapuštene, postojeće objekte.

Ukoliko se grade novi turistički objekti, dati prednost gradnji na područjima gdje je potrebna sanacija terena svake vrste, a ne na atraktivnim terenima. Objekte treba oblikovati u skladu s lokalnim ambijentom.

Turističke zone, utvrđene važećim prostornim planovima, ali danas još neizgrađene, ne izgrađivati do vremena izrade nove generacije prostornih planova, koja će biti u skladu sa Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske.

2.3. RAZVOJ NASELJA

Naselja su najupečatljiviji elementi kulturnog pejzaža, te nositelji prostornog razmjesta stanovništva. Odražavaju karakteristike minolog razdoblja, a istovremeno su nositelji funkcionalne organizacije i žarišta preobrazbe prostora. Svaki grad (i veće naselje) ima žarišnu ulogu prema svom okružju na koje djeluje gospodarskim i urbanotvornim funkcijama, kao što i brojni činitelji njegovog gravitacijskog područja utječu na njega.

Da bi se Županija ravnomjernije i usklađenije razvijala svako naselje mora imati svoje mjesto u sustavu naselja (jednom od temeljnih elemenata organizacije prostora), te u skladu s njim i ostalim činiteljima (karakteristikama naselja i užeg okružja, demografskoj i migracijskoj politici Države) i jasno određen pravac preobrazbe i razvoja. Obzirom na karakter Plana on bi ih morao definirati za sva važnija naselja, a za naselja s nižim položajem u sustavu razraditi nekoliko vjerojatnih scenarija i kriterije za definitivno odlučivanje (koje će se provesti u prostornim planovima gradova i općina), vodeći pri tome računa o obvezama iz Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske, te činjenici da je Bjelovarsko-bilogorska županija područje:

- izrazito malih naselja i disperzne naseljenosti,
- ispodprosječnog stupnja urbanizacije,
- jako ograničenih demografskih potencijala,
- sa gospodarstvom u krizi i s funkcijom rada ograničenm na relativno mali broj naselja,

- relativno nerazvijenih osovina razvoja,
- relativno nerazvijenog javnog prometa,...

Pravce preobrazbe i razvoja svakog važnijeg naselja odnosno grupa naselja treba definirati prvenstveno temeljem podataka o:

- položaju u planiranom sustavu naselja
- eventualnim razlikama sadašnjeg i planiranog položaja u sustavu naselja,
- veličini i demografskim potencijalima naselja,
- razvojnim procesima u naselju identificiranim temeljem analize suženog reprezentativnog broja pokazatelja (demografskih, gospodarskih, socio-kulturnih,...),
- sadašnjem stupnju urbanizacije naselja i odabranom optimalnom stupnju urbanizacije područja,
- eventualnim posljedicama Domovinskog rata,
- morfologiji naselja,
- opremljenosti infrastrukturom,
- položaju u odnosu na osovine i središta razvoja,
- prisutnosti posebno vrijednih resursa na području,
- posebnim interesima grada/općine, županije ili države,
- prisutnosti posebnih društvenih skupina ili sudionika zainteresiranih za eventualnu revitalizaciju pojedinog naselja ili područja,
- specifičnim problemima i pojavama sa jačim utjecajem na naselja ili područja,...

Međutim, pri tome treba voditi računa o činjenici da nerealno visoko postavljen cilj može dovesti do upravo suprotnog efekta, odnosno nepostizanja i realno mogućeg.

2.4. RAZVOJ PROMETNE, DRUŠTVENE I OSTALE INFRASTRUKTURE

2.4.1. Prometni sustav

2.4.1.1. Ceste

Strateški ciljevi Županije, koji se podudaraju sa Strategijom i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske su:

- Poboljšanje postojeće cestovne mreže, osobito na kritičnim dionicama za koje je potrebno izraditi projektnu dokumentaciju i unutar izvanrednog održavanja cesta to izvesti. Posebno se to odnosi na državnu cestu D 26 Vrbovec-Čazma-Garešnica koja svojim prometno, tehničkim i sigurnosnim karakteristikama nikako ne zadovoljava kriterije postavljene za državne ceste, pa je stoga treba dovesti na odgovarajući nivo služnosti.
- Modernizacija postojećih cestovnih pravaca unutar izvanrednog održavanja nadležnih službi. Nedovoljna sredstva koja se izdvajaju za te svrhe iziskuju izradu prioriternih planova.

Prema novom razvrstavanju javnih cesta u državne, županijske i lokalne, te mjerilima za razvrstavanje javnih cesta i stvarnim potrebama postavljaju se zahtjevi za izmjenom i dopunom popisa javnih cesta na području županije i to:

- Nova državna cesta: D43-Paljevina-Ivanska-Berek-Begovača-D26, kao ceste koja povezuje teritorij Županije i preuzima na sebe cjelokupan promet prema Garešnici (djelomično radi neadekvatne kvalitete i propusne moći državne ceste D26).
- Nove županijske ceste: Kapela-P.Kloštar-Jakopovac-Z.Topolovac, Ladislav-V,Trnovitica-G.Ploščica-Potok-Berek, Nova Rača-Veliki Grđevac, kao ceste koje povezuju sjedišta općina međusobno.

Izgradnja nogostupa uz ceste kroz naselja, gdje još ne postoje, uz uvažavanje prioriteta vezanog za rang javne ceste.

2.4.1.2. Željeznice

Strateški cilj razvoja željezničke mreže na području Županije je izgradnja nove dionice pruge Gradec - Sv. Ivan Žabno i nastavak radova na moderniziranoj prugi Sv. Ivan Žabno - Bjelovar - Kloštar u smislu poboljšanja brzine sigurnosti, komfora, uslužnosti, opremljenosti. Podizanjem kvalitete želi se reafirmirati željeznički prometni sustav kao sredstvo masovnog prijevoza u koji bi se trebalo uključiti gospodarstvo Županije.

Ostale željezničke pravce Županije treba prometno-tehnološki valorizirati i ocjeniti opravdanost znatnih ulaganja u modernizaciju.

2.4.1.3. Zračni promet

Strategijom i Programom uređenja Republike Hrvatske nije predviđena izgradnja zračnih luka na području Županije.

Postojeća letjelišta je potrebno urediti i opremiti za svrhu kojoj su namijenjena (poljoprivreda, sport i rekreacija) te ih kao takova treba održavati.

2.4.1.4. Pošta i telekomunikacije

Telekomunikacijski sustav je u stalnom razvoju, kao i njegov značaj i uloga u modernom društvu. Posljednjih godina na području Županije značajnije je moderniziran kompletan sustav telekomunikacija, ali treba i dalje težiti glavnom cilju za uspostavom kvalitetne, brze, sigurne i suvremene mreže koja će efikasno povezati područje Županije i šire.

U svrhu brže i kvalitetnije izgradnje kabela mreže potrebno je osigurati koridore uz ceste i željezničke pruge, gdje će se polagati cijevi za uvlačenje TK kabela. Telekomunikacijski promet ima relativno male i prihvatljive potrebe za prostorom, a pogotovo kada se koriste podzemne mreže i bežične komunikacije, pa ne narušava prostor u značajnijoj mjeri, a i u relativno kratkom vremenu okoliš se sanira.

Razvoj TV i radio difuzije ne predstavlja posebne prostorne zahtjeve, tako da se dopuna postojeće mreže radi pokrivanja područja zasjenjenja (sa slabim signalom ili bez signala) može provoditi bez posebnih prostornih ograničenja.

2.4.2. Vodnogospodarski sustav

2.4.2.1. Vodoopskrba

Glavni cilj dugoročnog programa vodoopskrbe je osiguranje dovoljne količine vode za svakog stanovnika i gospodarstvo. Radi postizanja tog cilja potrebno je na principima "održivog" razvoja pristupiti upravljanju postojećim sustavima vodoopskrbe, te planiranju i realizaciji novih sistema opskrbe vodom.

Imperativ je racionalno korištenje postojećih sustava vodoopskrbe i to na način minimalnih gubitaka vode, svođenje potrošnje vode na stvarne potrebe komunalnog standarda, prihvatljiv utrošak električne energije, zaštite izvorišta od zagađenja i dr. Razvoj sistema vodoopskrbe na području Bjelovarsko-bilogorske županije opterećeno je pomanjkanjem kvalitetnih i izdašnih izvorišta pitke vode unutar Županije i relativno nepovoljnim topografskim prilikama koje ne pogoduju rješavanju vodoopskrbe. Iz razloga dugoročnog planiranja vodoopskrbe treba pristupiti hidrogeološkim

istraživanjima postojećih izvorišta u cilju utvrđivanja stvarno raspoloživih kapaciteta pojedinih izvorišta kao i ustanovljenja pripadajuće kakvoće izvorske vode, te istraživanjima novih izvorišta unutar i izvan granica Županije.

U cilju sigurnije i kvalitetnije opskrbe pitkom vodom stanovništva potrebno je pri planiranju i izgradnji mreže težiti povezivanju danas lokalnih vodoopskrbnih sustava u jednu jedinstvenu cjelinu.

Kako bi se omogućila i što brže dostigla ravnomjernost vodoopskrbe posebnim kriterijima, treba riješiti prioritete izgradnje glavnih vodoopskrbnih sustava.

2.4.2.2. Odvodnja

Strateški cilj državnog značaja u odvodnji otpadnih voda je uspostava efikasnog kanalizacijskog sustava sa kontroliranim ispuštom u recipijente. U tu svrhu Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske predviđena je izgradnja uređaja za pročišćavanje zagađenih voda s dovodnim kolektorima i ispuštima u recipijent čija veličina prelazi 50.000 ES (državni značaj), veličine 10.000 do 50.000 ES (županijski značaj) te veličine do 10.000 ES i individualnih mjera zaštite (lokalni značaj).

Županijski sustav kanalizacije prioritetno treba uspostaviti i razvijati u gradovima, ali i u ostalim naseljima, uz obavezno pročišćavanje otpadnih voda prije ispuštanja u recipijent. U ruralnim područjima u kojima je izgradnja kanalizacije neracionalna, poljoprivredna domaćinstva trebaju provesti skupljanje otpadnih voda u spremnike, gdje se prije distribucije na poljoprivredne površine mora izvršiti mineralizacija.

2.4.3. Energetski sustav

Ciljevi i smjernice energetskog razvoja na području Županije su održanje postojećih lokacija energetskih objekata kao dobre osnove za širenje i razvitak energetskih i prijenosnih sustava te njihovog osuvremenjavanja. Pri tome treba primjenjivati najrelevantnije kriterije zaštite okoliša i posebno poticati korištenje dopunskih energetskih izvora.

U opskrbi električnom energijom na području Bjelovarsko-bilogorske županije predviđa se u planskom razdoblju izgradnja transformatorskih stanica: TS 110/10 (20) kV Veliki Grđevac, TS 110/35 (20) kV Mali Zdenci, TS 110/35 (20) kV Garešnica, TS 110/35 (20) kV Čazma, te brojne manje stanice i dalekovodi, sve u cilju osiguranja stabilne opskrbe električnom energijom u razdoblju do 2020. godine.

Neophodno je stalno praćenje kvalitete isporučene električne energije krajnjim potrošačima, posebno u dijelovima naselja koji se brzo šire i opterećuju postojeće energetske kapacitete, koje tada treba rekonstruirati.

Strateški cilj Županije je primjena takovih energenata koji će biti ekonomski, ali i ekološki najprihvatljiviji. U tom pogledu opskrba plinom ima prioritetno značenje. Razvoju plinske mreže pogoduju nalazišta prirodnog plina i nafte u Bilogorsko-podravskom bazenu i Šandrovcu.

Na području Županije je evidentirano postojanje geotermalnih resursa, koji nisu dovoljno ili nikako iskorišteni u energetske svrhe. Dodatnim ispitivanjem postojećih nalazišta i istražnim radovima u cilju pronalazjenja novih, potrebno je ispitati mogućnost iskorištenja ovog relativno jeftinog i ekološki prihvatljivog energetskog izvora.

U kontekstu razvoja privatnog poduzetništva, treba očekivati mogućnost pojavljivanja privatne inicijative u izgradnji energetskih postrojenja malih kapaciteta, što bi na razini županije trebalo stimulirati raznim mjerama.

2.4.4. Groblja

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije od 323 naselja groblja ima 212 naselja. Od tih naselja samo 24 u pravilu veća naselja imaju i mrtvačnicu. Najveći je problem što čak četrdesetak naselja uz državne i važnije županijske ceste nemaju mrtvačnice, pa pogrebne povorke često otežavaju i usporavaju odvijanje prometa, što je posebno izraženo u urbaniziranim naseljima koja su nastala izgradnjom obiteljskih kuća duž magistralnih i regionalnih cesta. Da bi se izbjegle ovakve prometne poteškoće potrebno je na grobljima u ovim naseljima izgraditi mrtvačnice.

Mrtvačnice u Bjelovaru i Čazmi imaju hladnjače, dok bi ih u ostalim gradovima tek trebalo izgraditi.

U cca 50% slučajeva groblja nisu zadovoljavajuće uređena i održavana, pa je i tu potrebno pronaći odgovarajuća rješenja.

2.4.5. Zbrinjavanje otpada

Na području Županije potrebno je uspostaviti sustav gospodarenja otpadom koji će omogućiti dugoročno i sveobuhvatno zbrinjavanje otpada. Sva područja Županije nužno je obuhvatiti organiziranim sakupljanjem otpada, te umjesto neorganiziranih, nekontroliranih i divljih odlagališta izgraditi uređena odlagališta. Problem zbrinjavanja otpada u ovom smislu potrebno je prema zakonskim odredbama riješiti do 1. 1. 2002. godine, a sustavom je zbog trenutnog stanja potrebno obuhvatiti primjenu preventivskih i sanacijskih mjera.

Zakonska je obveza Županije da provede mjere za zbrinjavanje neopasnog tehnološkog otpada, a gradova i općina za zbrinjavanje komunalnog otpada. Opređenje je, da svi gradovi i općine zajednički riješe problem zbrinjavanja komunalnog otpada, uvažavajući načela racionalnog i dobrog gospodarenja prostorom, te teritorijalnog i ekonomski opravdanog pristupa. Uz komunalni otpad na ova bi se odlagališta deponirao i neopasni tehnološki otpad, prvenstveno nekorisni, koji bi se koristio za zatrpavanje komunalnog otpada. Za zbrinjavanje inertnog tehnološkog otpada trebalo bi odrediti jednu lokaciju u Županiji na kojoj bi se ovaj otpad mogao i reciklirati. Bjelovarsko-bilogorska županija mora pokrenuti izradu cjelovite koncepcije zbrinjavanja neopasnog tehnološkog otpada.

Budući da na odlagalištima završava i najveći dio komunalnog otpada sa vrijednim svojstvima, te gotovo sav opasni otpad iz domaćinstava, potrebno je pokrenuti selektivno prikupljanje komunalnog otpada, odnosno izdvajanje korisnog i opasnog otpada iz komunalnog. Nužno je shvatiti da otpad mora proći određeni predtretman prije završnog zbrinjavanja, te da je velik dio otpada iskoristiv. Mjere za organizirano i kontrolirano postupanje s otpadom obuhvaćaju:

- izbjegavanje i smanjenje nastanka otpada,
- maksimalno korištenje vrijednih svojstava otpada kada njegov nastanak nije moguće izbjeći,
- sigurno odlaganje neiskoristivog otpada sa svim prethodnim i pratećim mjerama i postupcima osiguranja od bilo koje vrste štetnog djelovanja.

Gdje je moguće treba koristiti postojeća odlagališta uz mjere poboljšanja tehnologije i sigurnosti, te ih iskoristiti kao mrežu prikupljališta, sortirališta ili povremenih skladišta. Ostala nekontrolirana odlagališta treba zatvoriti i odgovarajuće sanirati, te posebice sanirati napuštena kontrolirana, ali neodgovarajuće vođena odlagališta.

Strategijom i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske predviđena je na području Bjelovarsko-bilogorske županije obveza osiguranja prostora za smještaj jedne građevine za obrađivanje i skladištenje opasnog otpada i tri građevine za sabirna mjesta opasnog otpada, što je potrebno osigurati pri daljnjoj razradi planova.

2.4.6. Razvoj društvenih djelatnosti

Na području društvenih djelatnosti valja očekivati snažniji razvitak i značajnije strukturne promjene, koji su uvjetovani potrebama gospodarstva i stanovništva. Zbog ovih potreba pretpostavlja se da će važan utjecaj na razvitak društvenih djelatnosti imati znanstveno-istraživački rad, obrazovanje, tehnička kultura i zdravstvo, te da će društvene djelatnosti sve više poprimati ulogu aktivnog sudionika u procesu privređivanja.

Razvitak društvenih djelatnosti temeljit će se na vrijednosnom sustavu koji uvodi nove smjernice u polazne osnove od kojih su najbitnije:

- društvene djelatnosti ne treba promatrati kao голу potrošnju, već djelatnosti koje su u direktnoj funkciji podizanja i poboljšanja standarda i kvalitete života stanovništva, odnosno poboljšanja proizvodnosti njegova rada,
- društvene djelatnosti treba ustrojiti s više tržišne logike i ponašanja, ali uvažavajući da su tu dometi tržišta ograničeni,
- sistematizacija temeljnih skupina društvenih djelatnosti treba biti u skladu s posebnim planovima razvitka i prema donesenim odgovarajućim standardima za svaku pojedinu skupinu, uključujući stvarnu veličinu i potrebe njihovoga gravitacijskog područja.

Razvitak društvenih djelatnosti, kao skupine središnjih uslužnih funkcija, slijedit će razvitak i razmještaj njihovih korisnika i obrnuto, planiranjem i razvitkom mreže ustanova nekih društvenih djelatnosti (npr. školstvo i zdravstvo) može se utjecati na demografski razvitak kroz podizanje i poboljšanje standarda i kvalitete života stanovništva na području Županije. Zbog toga treba sistematizaciju, razvitak i ustroj, te mrežu institucija društvenih djelatnosti planirati u uskoj svezi s planiranjem razvitka sustava naselja u Županiji i postavljenim demografskim ciljevima i imati na umu raznolikost njihova utjecaja u prostoru.

Sustav društvenih djelatnosti, njihov ustroj i mreža ustanova u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji prati županijski ustroj i ustroj društvenih djelatnosti na nivou države, te je postojećom mrežom ustanova pokriven teritorij Županije i razmještaj stanovništva i naselja unutar Županije, što daje dobru osnovu za daljnji razvoj društvenih djelatnosti i dobro je polazište za socijalni razvoj u cjelini.

Postavljeni kriteriji razmještaja funkcija u naseljima i njihov ustroj na županijskom i državnom nivou doveli su do racionalizacije i optimalizacije mreže, ali je u ovom prostornom planu i njegovoj daljnjoj razradi potrebno obratiti pozornost na rijetko naseljena područja Županije čijem je stanovništvu potrebno osigurati odgovarajuću društvenu infrastrukturu (prvenstveno u zdravstvu i školstvu) bez obzira na ekonomičnost poslovanja ustanova društvenih djelatnosti, te na taj način utjecati na optimalan demografski razvoj svih dijelova Županije i s tim u vezi mreže naselja u Županiji. Ova postavka se odnosi na ona područja i naselja za koja društveno-politička zajednica odredi da su joj od vitalnog značenja, a da bi spriječila daljnju depopulaciju oprema ih integralnom infrastrukturom (komunalnom i društvenom).

Zahvati u prostoru za smještaj i razvitak sustava društvenih djelatnosti vezani su uz naselja i koriste prostor i rezerve postojećih struktura društvenih djelatnosti uz obavezu racionalnog korištenja prostora i prilagođavanja prostornim ograničenjima.

U daljnjem razvitku pojedinih društvenih djelatnosti moguće je ukazati na neke smjernice i procese koji se mogu očekivati:

2.4.6.1. Predškolske ustanove

Glavna smjernica promjena u predškolskom odgoju je što veće otvaranje dječjih vrtića obitelji i uvođenje roditelja u odgojno-obrazovni život i rad u vrtiću, te obuhvaćanje što većeg broja djece u kraće programe zbog njihove socijalizacije.

Predškolski odgoj ne treba, kao i ostale društvene djelatnosti, promatrati kao голу potrošnju, već djelatnost koja je u direktnoj funkciji podizanja i poboljšanja standarda i kvalitete života stanovništva, odnosno poboljšanja proizvodnosti njegova rada.

U svezi s navedenim potrebno je povećati postojeće kapacitete predškolskih ustanova da se zadovolje potrebe primarnog programa i kraćih stalnih ili povremenih programa, bilo izgradnjom novih, bilo adaptacijom ili dogradnjom postojećih prostora, te predvidjeti prostore za budući smještaj ovakvih ustanova. Potrebno je poticati otvaranje privatnih dječjih vrtića i jaslica.

Postojeću mrežu predškolskih ustanova potrebno je prilagođavati u funkciji demografskog "pokrivanja" i demografskog razvoja svih dijelova Županije.

2.4.6.2. Osnovno školstvo

Razvoj osnovnog školstva treba nastaviti i permanentno unapređivati uspostavom optimalne mreže osnovnih škola na području Županije, koja će osim racionalizacije omogućiti i demografsko "pokrivanje" i zadovoljiti potrebe stanovništva Županije.

Tijekom godina, zbog smanjenja broja učenika, došlo je do zatvaranja mnogih područnih osnovnih škola, posebice u seoskim sredinama, pa bi se pri eventualnom proširenju mreže školskih ustanova prvenstveno trebale koristiti postojeće građevine u smislu racionalnog korištenja prostora i održivog razvitka Županije.

Kao dio osnovnog školstva treba akceptirati i brojne druge institucije koje se brinu i osiguravaju društveni standard djece i mladeži, te njihovu povezanost s osnovnim školama. Prema materijalnim mogućnostima Županije treba neprestano stvarati bolje materijalne uvjete rada učenika i učitelja u osnovnim školama i ustanovama koje su svojim djelokrugom vezane uz škole.

2.4.6.3. Srednje školstvo

Razvoj srednjeg školstva treba nastaviti i permanentno unapređivati prilagođavanjem mreže srednjih škola potrebama gospodarstva u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, a u skladu s odrednicama razvoja školstva koje postavlja Ministarstvo prosvjete i športa.

Očekuje se da će pri prilagođavanju mreže škola potrebama gospodarstva i industrije doći do drugačije profilacije nekih srednjih škola, koja međutim neće utjecati na njihov smještaj u prostoru Županije, već će se ovi zahvati odraziti na prenamjenu samih građevina i podizanje standarda rada i opremljenosti.

Zbog raspršenosti programa po školama i mjestima potrebno je povećati kapacitete u postojećim učeničkim domovima, te bi se moglo očekivati da se osim postojećih učeničkih domova radi racionalizacije i kvalitetnijeg školovanja otvore domovi u još nekim gradovima.

2.4.6.4. Više i visoko školstvo

Iako na području Županije djeluju samo dvije visokoškolske ustanove, potrebno je istaknuti nedostatak prostora za rad cjelokupne djelatnosti višega i visokog školstva, te planirati njihov daljnji razvoj unutar prostora namjenjenih razvoju društvenih djelatnosti.

2.4.6.5. Zdravstvo

Postojećom organizacijom i mrežom zdravstvenih ustanova pokriveno je čitavo područje Bjelovarsko-bilogorske županije i može se zaključiti da je raspoređenost i kvaliteta usluga približno ista na cijelom području, te je treba očuvati bez obzira na ekonomičnost poslovanja i povoditi se za uvjetom demografskog "pokrivanja". Posebnu pozornost pri demografskom "pokrivanju" treba posvetiti rubnim područjima Županije koja su slabije naseljena.

Mreža postojećih ljekarni i depoa lijekova na području Županije zadovoljava potrebe stanovništva s područja koja im gravitiraju, pa bi je trebalo zadržati uz zadovoljavanje uvjeta razvoja zdravstva zadanih od Ministarstva zdravstva. Pri reorganizaciji postojeće mreže treba voditi računa da se postojeći depoi lijekova ne ukinu, već da nastave svoje djelovanje kao ljekarne, zbog zadovoljenja potreba stanovništva.

2.4.6.6. Socijalna skrb

Karakteristika svih ustanova socijalne skrbi na području Županije je prekapacitiranost i "liste čekanja" koje se osobito iskazuju u ustanovama za odrasle. To nalaže hitnu potrebu proširenja postojećih kapaciteta, kroz otvaranje novih ustanova kao i iznalaženje alternativnih rješenja putem jedinica za njegu i pomoć u kući, otvaranje privatnih ustanova socijalne skrbi i udomljenje u udomiteljskim obiteljima.

Proširenje postojeće mreže ustanova socijalne zaštite treba planirati prema smjernicama koje postavlja Ministarstvo rada i socijalne skrbi, a njihovu djelatnost planirati u uskoj svezi s djelatnošću zdravstvenih ustanova.

2.4.6.7. Kultura i tehnička kultura

U prostoru Bjelovarsko-bilogorske županije očuvan je niz vrijedne i zaštićene kulturne i prirodne baštine koja čini dobar potencijal za budući razvoj djelatnosti kulture. U širokom spektru djelatnosti i ustanova kulture na području Županije, potrebno je u okviru brige o prostoru i zaštiti prostora naglašenije poticati skrb o zaštiti spomenika kulture, spomeničkih cjelina i prirodne baštine u suradnji s jedinicama lokalne samouprave i državnim institucijama.

U svrhu podizanja kulturne razine stanovništva, te slobode kulturnog, umjetničkog, intelektualnog, tehničkog i drugog stvaralaštva, potrebno je dalje razviti sve aktivnosti u kulturi, odnosno, razviti mrežu odgovarajućih institucija i ustanova. Zbog sve veće potrebe za kontinuiranim tehničkim obrazovanjem stanovništva potrebno je unutar ustanova i objekata kulture jače naglasiti djelatnosti tehničke kulture.

U područjima naselja koja su gravitirala centrima bivših općina, mreža organizacija i ustanova s područja kulture nije zadovoljavajuća, te je potrebno poduzimati aktivnosti radi ravnomjernijeg kulturnog razvitka gradova, općina i županije kao cjeline.

2.4.6.8. Sport i rekreacija

Za razvoj sporta kao višestruko značajne društvene aktivnosti, posebice za mlađu populaciju stanovništva, potrebno je osigurati prostore i druge uvjete za razvijanje sportskih aktivnosti, rekreacije i odmora. Trenutni nedostatak osnovnih materijalnih uvjeta sprječava razvoj sportskih aktivnosti, te je potrebno jače aktivirati rješavanje ovog problema.

Mrežu sportskih ustanova i objekata treba uspostaviti u smislu ravnomjernijeg pokrivanja cjelokupnog područja Županije zbog ujednačenog razvitka sportskih aktivnosti u svim gradovima i općinama. Naročito je potrebno planirati mrežu zatvorenih sportskih objekata zbog nedostatka prostora koji bi se mogli koristiti tijekom cijele godine, a ujedno bi se postojeće školske sportske dvorane oslobodile za izraženije sportske vanškolske aktivnosti učenika. Pri tom treba naglasiti nepostojanje ijednog zatvorenog plivačkog bazena na području Županije, te nedostatnost otvorenih bazena. Mreža sportskih objekata najrazvijenija je u Bjelovaru, ali ni tu nije zadovoljavajuća, naročito kod zatvorenih objekata, posebice školsko-sportskih dvorana.

Potrebno je planirati izgradnju sportskih objekata za razvoj sportova koji su trenutno slabije izraženi ili uopće nisu razvijeni u postojećoj ponudi (npr. golf, plivanje, streličarstvo, konjički sport), a posebno dati prioritet onima koji mogu, vezani uz neki dodatni sadržaj, ponuditi širu paletu usluga: lječilišni, rekreacijski i lovno-rekreacijski turizam.

Prirodni resursi Županije pružaju mogućnost znatnijeg razvoja rekreacijskih aktivnosti i odmora stanovništva, pa je potrebno unaprijediti i nadograditi sustav sportskih centara i izletišta, s posebnim naglaskom na neke sportske i rekreativne aktivnosti (npr. lov i ribolov). Pri planiranju prostora za smještaj sportskih i rekreacionih sadržaja izvan građevinskih područja potrebno je osim planiranja vezanog na sam sadržaj i lokaciju voditi računa i o zaštiti poljoprivrednog i šumskog zemljišta, te vodotokova i vodoprivrednih objekata odnosno drugih funkcionalnih uvjeta.

2.5. ZAŠTITA KRAJOBRAZNIH VRIJEDNOSTI

Na području Županije prisutna je možda više nego u drugim dijelovima Države raznolikost krajobraza, tako da praktički ne postoje dva prirodna ili kultivirana iole udaljenija krajobraza istih karakteristika, a što proizilazi iz činjenice da su tu zastupljeni:

- dvije od 16 osnovnih krajobraznih jedinica Države,
- tri od pet glavnih tipova krajobraza panonske makroregije, (krajobrazi ravnica i dolina, brdskih krajeva i nižih gorskih krajeva),
- najmanje dva od četiri poljodjelska rajona (slavonska-ravničarska regija; zapadno slavonska podregija i srednjohrvatska brežuljkasta regija; bilogorsko-moslavačko-podravsko podregija),
- više glavnih vrsta šumskih krajobraza,
- tri od tri tipa ruralnih naselja po genezi i veličini (planirana naselja, velika spontano nastala nizinska i mala spontano nastala),
- tri od sedam regija tipološki karakterističnog predajnog graditeljstva (slavonsko-baranjsko-srijemska, prigorsko-međimursko-podravsko i posavsko-pokupsko-moslavačka),
- dvije od četiri vrste pretežite upotrebe građevinskih materijala u predajnom graditeljstvu (kanat i drvo),...

Međutim, temeljem raspoloživih podataka na vrijednostnoj ljestvici čak i najvredniji krajobrazi Županije su relativno nisko pozicionirani, tako da možemo govoriti o:

- par vrlo vrijednih pojedinačnih krajobraznih prostora,
- veći broj uobičajenih autohtonih krajolika.

Ali na sreću i najoštećeniji krajobrazi Županije su relativno "solidni" tako da možemo govoriti o:

- većem broju krajobraza sa vidljivim neusklađenim promjenama i manjem broju krajobraza sa velikim neprijatnim izmjenama,
- tek nekoliko ranjenih krajobraza narušenih odnosa, dok kaotičnih i izrazito odbijajućih krajobraza praktično i nema.

Shodno svemu naprijed i u glavi A.3.6.2. navedenom bez Krajobrazne osnove Županije kao osnovne prostorno-planerske podloge bit će teško, ako ne i nemoguće odgovarajuće vrednovati krajobraze, odrediti i zaštititi najvrijednije, te osmisliti koncepciju integralne zaštite prostora Županije.

Do njene izrade treba planirati zaštitu nekolicine evidentno vrednijih prostora (a koji nisu zaštićeni ili planirani za zaštitu temeljem Zakona o zaštiti prirode i Zakona o zaštiti spomenika kulture), sanaciju uočenih devastacija, te nastojati planiranim zahvatima u prostoru što manje mijenjati krajobraz kako bi se očuvale lokalne posebnosti i vrijednosti, a pridržavajući se Strategijom i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske relativno detaljno utvrđenih smjernica.

2.6. ZAŠTITA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI I POSEBNOSTI KULTURNO-POVIJESNIH CJELINA

Prostornim planovima (bivših) općina evidentirane su za ono vrijeme relativno brojna i velika područja prostorne zaštite prirode. Međutim, kako gotovo ništa nije stvarno zaštićeno (osim jednog spomenika prirode i više šuma posebne namjene temeljem Zakona o šumama), a od izrade istih je prošlo već više od dvadeset godina, prije eventualnog evidentiranja ovim Planom i pokretanja postupka zaštite, treba provesti sveobuhvatnu revalorizaciju (naročito predloženih posebnih rezervata i zaštitnih šuma).

Temeljem raspoloživih podataka i analiza izvršenih u poglavlju A.3.6.3. realno je za očekivati da bi se u svih osam kategorija prostorne zaštite u konačnici moglo obuhvatiti maksimalno 4% do 6% teritorija Županije, a da bi se eventualno približavanje Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske planiranoj zaštiti 16% teritorija moglo približiti zaštitom krajobraza.

Trenutačno bi zbog uočenih procesa najhitnije bilo planirati i pokrenuti zaštitu pojedinih vrednijih primjera parkovne arhitekture i najugroženijih šaranskih ribnjaka.

Kod spomenika kulturne baštine situacija je nešto povoljnija (bar što se tiče urbanih cjelina i pojedinačnih spomenika), a prioritet Plana bi trebao biti:

- koliko je moguće (obzirom na dostupne podatke) zaštititi i odgovarajuće planirati daljnji razvoj Čazme, Garešnice, Grubišnog Polja i pojedinih ruralnih naselja ili dijelova naselja (iako su to više teme krajobrazne zaštite),
- planirati odgovarajuću zaštitu nekih lokaliteta i spomenika Domovinskog rata,
- uskladiti odredbe Plana sa eventualno redefiniranim odnosom prema spomenicima II. svjetskog rata.